

Η απώλεια ενός οικείου προσώπου. Anthony Bloom

/ [Ορθόδοξη πίστη](#)

Η πρώτη και η πλέον συνεχής επαφή μας με το θάνατο πραγματοποιείται μέσα από το αίσθημα της απώλειας.

Μαθαίνοντας να κατανοούμε το θάνατο των άλλων και να τον βιώνουμε μέσα στους άλλους και στον εαυτό μας, μπορούμε να μάθουμε να τον αντικρίζουμε, και τελικά να αντιμετωπίζουμε το δικό μας θάνατο, κατ' αρχάς ως δυνατότητα -και όντως ως μια βεβαιότητα, μια βεβαιότητα όμως που τόσο συχνά και τόσο εμφανώς έχει απομακρυνθεί από μας, ώστε να μην τη χαρακτηρίζουμε πλέον βεβαιότητα- και κατόπιν ως την ίδια την πραγματικότητα που μας πλησιάζει.

Ένα από τα άμεσα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόσωπο εκείνο που πενθεί, είναι η εμπειρία της μοναξιάς, το γεγονός ότι το μόνο πρόσωπο που κατά καιρούς τον ενδιέφερε, το πρόσωπο εκείνο που γέμιζε όλο το χώρο και το χρόνο και όλη την καρδιά του τον άφησε. Κι αν ακόμη το πρόσωπο που μας άφησε δεν μας είχε δώσει όλη του την καρδιά, αφήνει ωστόσο πίσω του ένα τεράστιο κενό. Όσο το πρόσωπο είναι άρρωστο προσφέρουμε πολύ περισσότερο χρόνο στη σκέψη. Οι

δραστηριότητές μας συγκεντρώνονται και κατευθύνονται προς αυτό. Όταν το πρόσωπο πεθάνει, πολύ συχνά αυτοί που μένουν πίσω αισθάνονται ότι η δραστηριότητά τους είναι πλέον άσκοπη, δεν έχουν τουλάχιστον κάποιον άμεσο σκοπό, κέντρο και κατεύθυνση. Μια ζωή, όσο οδυνηρή και αγωνιώδης κι αν ήταν, έτρεχε σαν το ποτάμι. Τώρα όμως καταντάει ένας βάλτος.

Μοναξιά επίσης σημαίνει ότι δεν υπάρχει ούτε ένα πρόσωπο με το οποίο να μπορεί κάποιος να μιλήσει ή να το ακούσει, ή να το προσέξει, που να ανταποκρίνεται και να αντιδρά, και στο οποίο αυτός να αντιδρά και να ανταποκρίνεται. Το πρόσωπο που μας αφήνει είναι πολύ συχνά το πρόσωπο εκείνο που, στα δικά μας μάτια, μας έδινε την έσχατη αξία: το πρόσωπο εκείνο για το οποίο αξίζαμε, το πρόσωπο εκείνο που διεκδικούσε την ύπαρξη και τη σημασία μας.

Περισσότερο από μια φορά έχω αναφέρει, με την ευκαιρία κάποιου γάμου, τη φράση του Λέων Μπλόυ: «Το να πεις σε κάποιον «σ' αγαπώ» ισοδυναμεί με το να του λες «δεν θα πεθάνεις ποτέ»». Αυτό ισχύει και σ' αυτό το πλαίσιο. Το πρόσωπο που μας αφήνει δεν βρίσκεται πλέον εδώ για να διακηρύσσει την έσχατη αξία μας, την έσχατη σημασία μας. Αυτό το πρόσωπο δεν βρίσκεται πλέον εδώ για να μπορεί να πει «σε αγαπώ», και γι' αυτό χάνεται η αιώνια επιβεβαίωση και αναγνώρισή μας. Αυτό είναι κάτι που πρέπει να το αντιμετωπίσουμε. Δεν είναι κάτι που πρέπει να το παραμερίσουμε, να το ξεχάσουμε ή να το παρακάμψουμε. Δημιουργείται ένα κενό και αυτό το κενό δεν πρέπει ποτέ να γεμίσει με τεχνητά πράγματα, που δεν αξίζουν μπροστά σ' αυτά που αντικαθιστούν.

Πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αναγνωρίσουμε ότι ο πόνος είναι μία από τις εκφράσεις της αγάπης. Αν ισχυριζόμαστε ότι αγαπούμε αληθινά το πρόσωπο που μόλις αναχώρησε από αυτήν τη ζωή, πρέπει να είμαστε και έτοιμοι να το αγαπούμε μέσα από τον πόνο, με τον ίδιο τρόπο που κάποτε το αγαπήσαμε μέσα από τη χαρά - τη χαρά της επιβεβαίωσης, τη χαρά της κοινής ζωής. Αυτό απαιτεί θάρρος, και νομίζω ότι πρέπει πολλά να εξηγηθούν από την άποψη αυτή σήμερα, όταν τόσοι άνθρωποι, για να ξεφύγουν από τον πόνο, στρέφονται στα ηρεμιστικά, στο αλκοόλ ή σε οποιαδήποτε διασκέδαση, για να ξεχάσουν. Πιθανώς να επισκιάζεται ό,τι συμβαίνει σε μιαν ανθρώπινη ψυχή, συνεχίζει όμως να προχωρά, και αν δεν λυθεί, αφήνει το πρόσωπο φτωχότερο.

Ένα άλλο πράγμα που πρέπει το πρόσωπο που πενθεί να μάθει να μην κάνει ποτέ είναι να μιλά για τη σχέση αγάπης που υπήρχε σε αόριστο χρόνο. Ποτέ δεν πρέπει κάποιος να πει: «Αγαπούσαμε ο ένας τον άλλο». Πρέπει πάντοτε να λέει: «Αγαπούμε ο ένας τον άλλο».

Αν επιτρέψουμε στην αγάπη μας να μεταβληθεί σε αντικείμενο του παρελθόντος, πρέπει να ομολογήσουμε ότι δεν πιστεύουμε στη συνέχιση της ζωής του προσώπου που πέθανε. Αν το κάνουμε, πρέπει να ομολογήσουμε ότι είμαστε άπιστοι και άθεοι, με τη χειρότερη έννοια, και ότι αντιμετωπίζουμε τη ζωή από διαφορετική γωνία. Αν δεν υπάρχει Θεός, αν δεν υπάρχει αιώνια ζωή, τότε ο θάνατος πού επήλθε δεν έχει καμιά μεταφυσική σημασία. Αποτελεί ένα γεγονός της φυσικής ιστορίας. Είναι μια νίκη των νόμων της φυσικής και της χημείας, και ο άνθρωπος συνεχίζει να υπάρχει όχι ως πρόσωπο αλλά ως μέρος της φύσης. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αντιμετωπίσουμε κατάματα είτε την πίστη μας, είτε την έλλειψη πίστης και να ενεργήσουμε ανάλογα.

Πολύ συχνά, αυτοί που μένουν πίσω αισθάνονται ότι το πρόσωπο που έφυγε δεν είναι μόνο μια δική τους απώλεια, αλλά μια απώλεια που στερεί όλους γύρω από κάτι το πολύτιμο - από μια λογική, μια καρδιά και μια θέληση, από κάποιον που ενεργούσε όμορφα και σωστά. Και αυτός που έχασε το πρόσωπο μένει επίσης με την απώλεια. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να θυμηθούμε -πράγμα ουσιαστικό- ότι όποιος ζει θέτει ένα παράδειγμα: ένα παράδειγμα για το πώς ζει κανείς καλά ή ένα παράδειγμα για το πώς ζει κανείς άσχημα. Πρέπει να μαθαίνουμε από όλους, ζώντες ή κεκοιμημένους, αυτό που είναι λάθος για να το αποφεύγουμε και αυτό που είναι σωστό για να το μιμούμαστε. Όποιος έχει γνωρίσει κάποιον που τώρα έχει πεθάνει, θα πρέπει να στοχαστεί βαθιά το σημάδι που η ζωή αυτού του ανθρώπου άφησε στη ζωή του. Πρέπει να στοχαστεί το είδος του σπόρου που σπάρθηκε στη ζωή αυτού του ανθρώπου και τον καρπό που αυτός έφερε.

Υπάρχει μια φράση στο Ευαγγέλιο που λέει πως «εάν μη ο κόκκος του σίτου πεσών εις την γην αποθάνη, αυτός μόνος μένει. Εάν δε αποθάνη πολύν καρπόν φέρει». Αυτό ακριβώς μπορεί να συμβεί, αν στοχαζόμαστε με όλη μας την καρδιά, με το πνεύμα και με τη μνήμη, με όλη την ευαισθησία μας και την αίσθηση δικαιοσύνης, τη ζωή εκείνων που έχουν αναχωρήσει από αυτήν τη ζωή. Αν είχαμε το κουράγιο να χρησιμοποιήσουμε αυτό το ξίφος -που είναι ο λόγος του Θεού για να χωρίσουμε το φως από το σκοτάδι, να χρησιμοποιήσουμε όλη μας τη διάκριση για να ξεχωρίσουμε την ήρα από το σιτάρι, τότε, έχοντας συγκεντρώσει όσο σιτάρι θα είχαμε τη δυνατότητα να ξεχωρίσουμε, θα

μπορούσε ο καθένας μας, ο καθένας που είχε γνωρίσει τον κεκοιμημένο, να φέρει πολύ καρπό στη ζωή του. Μπορούμε να ζήσουμε σύμφωνα μ' ένα παράδειγμα που προσφέρεται και λαμβάνεται, να χωνέψουμε όσα αξίζουν να χωνευθούν από τη ζωή αυτού του προσώπου.

Στη Νεκρώσιμη Ακολουθία κρατούμε αναμμένα κεριά. Πιστεύω ότι αυτό υποδηλώνει δύο πράγματα. Το πρώτο, που είναι πολύ εμφανές, είναι ότι αναγγέλλουμε την ανάσταση. Στεκόμαστε κρατώντας αναμμένα κεριά με τον ίδιο τρόπο που στεκόμαστε στην εκκλησία το βράδυ της Ανάστασης. Στεκόμαστε επίσης δίνοντας τη μαρτυρία μας μπροστά στον Θεό ότι το πρόσωπο αυτό έφερε τουλάχιστον μια σπίθα φωτός στο λυκόφως του κόσμου, ότι αυτό το πρόσωπο δεν έζησε μάταια. Θα φυλάξουμε, θα προστατεύσουμε και θα μοιραστούμε αυτό το φως, έτσι ώστε να φωτίζει όλο και περισσότερους ανθρώπους, και αν είναι δυνατό να γίνει εκατονταπλάσιο.

Αν ξεκινήσουμε να ζήσουμε μ' αυτό τον τρόπο, να γίνουμε η συνέχεια της επίγειας ζωής του κεκοιμημένου, αν ξεκινήσουμε να γίνουμε η συνέχεια όλων όσα ήταν ευγενικά, καλά, αληθινά και άγια σ' αυτό το πρόσωπο, τότε αυτό το πρόσωπο πράγματι δεν έχει ζήσει μάταια και θα αισθανθούμε κι εμείς ότι πράγματι δεν ζούμε μάταια. Δεν θα υπάρξει μέσα μας χώρος για ελπίδες ενός άμεσου θανάτου, επειδή πρέπει νά επιτελέσουμε κάποια λειτουργία.

Μένουμε πίσω για να κάνουμε δυνατά όλα όσα είδαμε, όλα όσα ακούσαμε, όλα όσα νιώσαμε, να τα πολλαπλασιάσουμε και να τα σκορπίσουμε και να γίνουμε μια νέα αλυσίδα φωτός πάνω στη γη. Αν μπορέσουμε όμως να ομολογήσουμε πως το πρόσωπο που αναχώρησε από αυτήν τη ζωή ήταν για μας ένας θησαυρός, τότε «όπου γαρ εστιν ο θησαυρός υμών, εκεί έσται και η καρδιά υμών». Πρέπει, μαζί μ' αυτόν που εισήλθε στην αιωνιότητα, να ζήσουμε κι εμείς όσο το δυνατόν τελειότερα και βαθύτερα, στην αιωνιότητα. Επειδή είναι ο μόνος τόπος όπου μπορούμε να είμαστε μαζί με τον κεκοιμημένο. Αυτό σημαίνει ότι, καθώς όλο και περισσότερα αγαπημένα πρόσωπα αφήνουν αυτό το επίγειο προσκύνημα και εισέρχονται στη σταθερότητα και στη γαλήνη της αιώνιας ζωής, θα πρέπει να αισθανόμαστε όλο και περισσότερο ότι ανήκουμε όλο και τελειότερα και πληρέστερα σ' εκείνο τον κόσμο, και ότι σταδιακά οι αξίες του γίνονται δικές μας.

Αν μάλιστα ένα από τα πολυαγαπημένα μας πρόσωπα, αν ένας από τους πολυτιμότερους θησαυρούς μας λέγεται Ιησούς Χριστός, τότε μπορούμε αληθινά, όσο είμαστε ακόμη πάνω στη γη, να λαχταρούμε, όπως ο απόστολος Παύλος, με όλη μας την ψυχή και όλο μας το μυαλό, με όλο μας

το σώμα και όλη μας την καρδιά, την ημέρα που θα ενωθούμε αδιαίρετα μαζί Του.

Η αντιμετώπιση του δικού μας θανάτου είναι κάτι που το κάνουμε με τρόπους πολύ διαφορετικούς, σύμφωνα με την ηλικία μας και τις περιστάσεις. Αντιλαμβανόμαστε το θάνατο με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές καταστάσεις και ηλικίες. Σκεφτείτε τα παιδιά που ακούν τη λέξη «θάνατος». Ίσως να διαθέτουν μια πολύ ασαφή ιδέα γι' αυτόν ή ίσως να έχουν ήδη χάσει κάποιο γονιό και να στενοχωριούνται στη μοναξιά τους. Τον αντιλαμβάνονται ως απώλεια, αλλά όχι ως θάνατο καθαυτό.

Ένα παιδί μπορεί να πληροφορηθεί για το θάνατο με κάποιον τερατώδη τρόπο, που θα τον καταστήσει έτσι αποκρουστικό στα μάτια του, ή αντίθετα με κάποιον λογικό και υγιή τρόπο, όπως μας δείχνει η ακόλουθη ιστορία. Μια πολυαγαπημένη γιαγιά πέθανε μετά από μακρά και οδυνηρή ασθένεια. Με κάλεσαν στο σπίτι της και, όταν έφθασα, ανακάλυψα ότι τα παιδιά είχαν απομακρυνθεί. Ρώτησα γιατί και οι γονείς μου είπαν: «Δεν έπρεπε να αφήσουμε τα παιδιά να μείνουν στο σπίτι όπου υπήρχε ένας πεθαμένος».

«Γιατί;»

«Επειδή ξέρουν τι είναι θάνατος».

«Και τι είναι θάνατος;» ρώτησα.

«Είδαν κάποια μέρα ένα κουνελάκι κατακομματιασμένο από μία γάτα στον κήπο, και έτσι γνωρίζουν τι είναι θάνατος».

Σκέφτηκα πως αν αυτή είναι η εικόνα του θανάτου που είχαν αυτά τα παιδιά, τότε θα ήταν υποχρεωμένα όλη τους τη ζωή να ζουν με μια αίσθηση τρόμου, οποτεδήποτε άκουγαν αυτήν τη λέξη, οπουδήποτε παρακολουθούσαν ένα μνημόσυνο, οπουδήποτε έβλεπαν ένα φέρετρο - ανείπωτος τρόμος κρυμμένος μέσα σ' αυτό το ξύλινο κουτί.

Μετά από μακρά συζήτηση, κατά τη διάρκεια της οποίας οι γονείς μου είπαν ότι τα παιδιά θα κατέρρεαν ψυχολογικά αν τους επιτρεπόταν να δουν τη γιαγιά τους και πως η διανοητική τους κατάσταση θα ήταν δική μου ευθύνη, έφερα πίσω τα παιδιά.

Η πρώτη τους ερώτηση ήταν: «Τι είχε πράγματι συμβεί στη γιαγιά;» Τους είπα: «Την ακούσατε πολλές φορές να λέει ότι λαχταρούσε να συναντήσει τον άνδρα της στη Βασιλεία του Θεού, όπου αυτός είχε προηγηθεί. Τώρα πήγε και αυτή».

«Έτσι, είναι ευτυχισμένη» είπε ένα από τα παιδιά.

«Ναι» είπα.

Κατόπιν πήγαμε στο δωμάτιο όπου βρισκόταν η γιαγιά. Η ησυχία ήταν όμορφη. Η ηλικιωμένη γυναίκα, που το πρόσωπό της είχε ρητιδωθεί τα τελευταία χρόνια από τον πόνο, κειτόταν απόλυτα ακίνητη και ήρεμη.

Ένα από τα παιδιά είπε: «Αυτός λοιπόν είναι ο θάνατος».

Και το άλλο συμπλήρωσε: «Τι ωραία».

Εδώ έχουμε δύο μορφές της ίδιας εμπειρίας. Πρόκειται να επιτρέψουμε στα παιδιά να δουν το θάνατο σύμφωνα με το κατακομματιασμένο από κάποια γάτα κουνελάκι, ή θα τα αφήσουμε να δουν την ηρεμία και την ομορφιά του θανάτου;

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία φέρνουμε τον νεκρό στο ναό όσο γρηγορότερα μπορούμε. Προσευχόμαστε μπροστά στο ανοιχτό φέρετρο.

Το πλησιάζουν ενήλικες και παιδιά. Ο θάνατος δεν είναι κάτι που πρέπει να το κρύψουμε: είναι κάτι απλό και μέρος της ζωής. Και τα παιδιά μπορούν να παρατηρούν τον κεκοιμημένο και να βλέπουν τη γαλήνη στο πρόσωπό του.

Ασπαζόμαστε τον κεκοιμημένο. Αυτή δε τη στιγμή δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε να προειδοποιήσουμε τα παιδιά όταν θα ασπασθούν το μέτωπο του νεκρού που ήταν πάντοτε ζεστό, ότι τώρα θα το βρουν κρύο, και να τους πούμε, «αυτό είναι το σημάδι του θανάτου». Η ζωή είναι ζεστή. Ο θάνατος είναι ψυχρός. Τότε το παιδί δεν θα τρομοκρατηθεί, επειδή διαθέτει την εμπειρία από ζεστά και κρύα πράγματα, που το καθένα έχει το χαρακτήρα και το νόημά του.

Πηγή: imverias.blogspot.gr